

Andrzej Pawlik

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

e-mail: andrzejp1@vp.pl

KREATYWNE MIASTO PODSTAWĄ ROZWOJU

CREATIVE TOWN AS A FOUNDATION OF DEVELOPMENT

DOI: 10.15611/pn.2017.490.21

JEL Classification: O11, O18, R11, R12, R58

Streszczenie: Koncepcja kreatywnego miasta opisuje zespół miejski, w którym różnego rodzaju działalność twórcza jest integralną częścią funkcjonowania gospodarczego i społecznego miasta. Obszar funkcjonalny jest układem osadniczym ciągłym przestrzennie, złożonym z odrębnych administracyjnie jednostek. Postawiono tezę, że kreatywne miasto będzie katalizatorem rozwoju obszaru funkcjonalnego. Celem artykułu jest scharakteryzowanie kreatywnego miasta, które przyczynia się do rozwoju obszaru funkcjonalnego. Wykorzystując metodę bezwzorcową, wyliczono wskaźnik syntetyczny, który posłużył do dokonania klasyfikacji pod względem rozwoju jednostek tworzących Kielecki Obszar Funkcjonalny i potwierdził pozycję Kielc.

Słowa kluczowe: kreatywne miasto, obszar +, rozwój regionalny, terytorium, wskaźnik rozwoju.

Summary: This research contributes to the identification under regional research a direction of studies on the territorial forms of organization of economic activities in which creative cities and functional areas begin to play quite a big importance. The concept of a creative city describes a conurbation, in which all sorts of creative activities are an integral part of economic and social city life. There was presented a view that creative city is the basis for the development of the functional area. The aim of this article is to characterize a creative city which contributes to the development of the functional area. With the use of a synthetic indicator there was presented a creative city based on Kielce Functional Area.

Keywords: creative city, functional area, regional development, territory development index.

1. Wstęp

Od początku lat dziewięćdziesiątych obserwujemy rosnące zainteresowanie regionem jako organizatorem gospodarczych, społecznych i politycznych procesów rozwoju. Poszukujemy takiego podmiotu, który, charakteryzując się własną logiką,

będzie stanowił specyficzną konstrukcję społeczną, opartą na wspólnej dla całej społeczności historii, kulturze, wiedzy i umiejętnościach. Poszukiwania te przyczyniają się do wyodrębnienia w ramach badań regionalnych kierunku badań nad terytorialnymi formami organizacji działalności gospodarczych, w których istotne znaczenie zaczynają mieć kreatywne miasta i obszary funkcjonalne. Koncepcja kreatywnego miasta opisuje zespół miejski, w którym różnego rodzaju działalność twórcza jest integralną częścią funkcjonowania gospodarczego i społecznego miasta. Obszar funkcjonalny jest układem osadniczym ciągłym przestrzennie, złożonym z odrębnych administracyjnie jednostek. Postawiono tezę, że kreatywne miasto będzie katalizatorem rozwoju obszaru funkcjonalnego. Celem artykułu jest scharakteryzowanie kreatywnego miasta, które przyczynia się do rozwoju obszaru funkcjonalnego, oraz zaprezentowanie możliwości wykorzystania miary syntetycznej do oceny rozwoju. Wykorzystując wskaźnik syntetyczny, przedstawiono wyróżniające się, dążące do kreatywności miasto na tle Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego.

2. Koncepcja miasta kreatywnego

Pojęcie miasta kreatywnego rozwinęło się głównie za sprawą prac C. Landry'ego i F. Bianchiniego [1995] oraz C. Landry'ego [2000]. Ogromną rolę odegrały też prace R. Floridy [2002, 2005], które były powodem wielu badań na temat miast kreatywnych. Koncepcja miasta kreatywnego opisuje zespół miejski, w którym różnego rodzaju działalność twórcza jest integralną częścią funkcjonowania gospodarczego i społecznego miasta. Oprócz stosunkowo wysokiego odsetka osób zatrudnionych w działalności twórczej, miasta te mają infrastrukturę społeczną i kulturalną wysokiej jakości oraz pozostają atrakcyjne dla zagranicznych inwestorów [UNCTAD 2010]. Według A. Karwińskiej [2009], definicja miasta kreatywnego skupia się na pewnych kluczowych cechach środowiska społeczno-gospodarczego, w którym jednostki oraz całe grupy społeczne z powodzeniem realizują role społeczne, a także pracują i biorą udział w życiu kulturalnym, politycznym i społecznym danego miasta. Jak podkreśla A. Karwińska [2009], jedną z kluczowych cech miasta kreatywnego jest działanie na rzecz wzmocnienia różnorodności społecznej i kulturowej, co stymuluje rozwój kultury i skłania członków społeczeństwa do lepszego porozumiewania się. Jest to istotnym czynnikiem rozwoju kreatywności zarówno w działaniu, jak i w rozwiązywaniu problemów. Warto zaznaczyć, że w mieście kreatywnym artyści i osoby zaangażowane w kreatywną gospodarkę nie są jedynymi osobami, które cechuje kreatywność. Może ją przejawiać każdy, kto podchodzi do swoich zadań w sposób nowatorski, obojętnie, czy jest pracownikiem administracji, przedsiębiorcą czy naukowcem. To właśnie zespoły, w których ludzie dzielą się różnymi spostrzeżeniami, są autorami najciekawszych pomysłów i projektów [UNCTAD 2010]. W mieście kreatywnym między kulturą, sztuką a nauką i gospodarką zarysowują się widoczne powiązania. Miasto kreatywne ma również wysokie walory przyrodnicze oraz wysoką jakość przestrzeni miejskiej. Jest to pewna atrakcyjność estetyczna miasta, na

którą składają się m.in. odpowiednia zabudowa i ład przestrzenny, gdzie nowoczesna architektura umiejętnie wpleciona jest w tkankę miasta razem z dobrze zachowanymi zabytkami, terenami zieleni urządzonej oraz przestrzeniami publicznymi dobrej jakości [Florida 2005]. Nie jest to jednak wystarczające dla przyciągnięcia klasy kreatywnej, której potrzebny jest zespół odpowiednich warunków, swego rodzaju „intelektualny ekosystem”, na który składają się przyjazne środowisko społeczne, dobra atmosfera w miejscu zatrudnienia, urozmaicone oferty kulturalne oraz spędzenia czasu wolnego [Karwińska 2009]. W myśl koncepcji miasta kreatywnego jest ono atrakcyjne dla wykształconych przedstawicieli klasy kreatywnej w takim stopniu, że staje się celem ich migracji, a następnie miejscem zamieszkania i zatrudnienia [Pratt 2008,]. Gdy dane miasto charakteryzuje się już znacznie wyższymi od przeciętnej skupiskami klasy kreatywnej, można je nazwać kreatywnym i dokonać następującej klasyfikacji miast kreatywnych [Lorenzen, Andersen 2012, s. 131]:

a) centralne – duży ośrodek o znaczeniu krajowym, konkurujący globalnie o przyciągnięcie klasy kreatywnej, ze względu na swoją wielkość i różnorodność,

b) satelitarne – średniej wielkości miasto satelitarne lub mały ośrodek podmiejski, oferujący niższe koszty życia w połączeniu z dostępem do miasta centralnego, jego rynku pracy oraz wyspecjalizowanych usług,

c) klastrowe – średniej wielkości miasto z gospodarką wyspecjalizowaną w jakiejś branży, oferujące możliwości kariery poza rejonem głównych miast kraju,

d) unikatowe – małe miasto o specyficznych właściwościach miejsca, takich jak piękno przyrody, oryginalna architektura lub tętniąca życiem społeczność lokalna.

Należy podkreślić, że nie ma jednej definicji kreatywnego miasta. Istnieje jedynie koncepcja, ukształtowana w ostatnim dziesięcioleciu, według której w samym centrum tego, co może być oznaczone w sposób ogólny jako „gospodarka kreatywna”, leży kreatywne miasto [UNCTAD 2010].

3. Charakterystyka Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego

Miejski obszar funkcjonalny jest układem osadniczym ciągłym przestrzennie, złożonym z odrębnych administracyjnie jednostek [*Koncepcja Przestrzennego...* 2012]. Obejmuje zwarty obszar miejski oraz powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną. Administracyjnie obszar ten może obejmować gminy miejskie, wiejskie i miejsko-wiejskie. Kielecki Obszar Funkcjonalny (KOF) należy do mniejszych obszarów funkcjonalnych w kraju i składa się obecnie z 12 gmin. Miejski Obszar Funkcjonalny Ośrodka Wojewódzkiego Kielce tworzą: miasto rdzeniowe Kielce oraz 11 gmin: Gmina Zagnańsk, Gmina Masłów, Gmina Górno, Miasto i Gmina Daleszyce, Gmina Morawica, Gmina Sitkówka – Nowiny, Miasto i Gmina Chęciny, Gmina Piekoszów, Gmina Miedziana Góra, Miasto i Gmina Chmielnik i Gmina Strawczyn.

Biorąc pod uwagę liczbę ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania, stan ludności na terenie KOF w latach 2009–2012 był stabilny. W 2009 r. liczba mieszkańców KOF wynosiła 339 711 osób, w 2012 r. nieznacznie wzrosła, osiągając 340 317

mieszkańców, a na koniec 2015 r. wynosiła 341 tys. mieszkańców. Obszar funkcjonalny Kielc zachował stabilną liczbę mieszkańców, choć nie udało się przyciągnąć nowych mieszkańców spoza KOF, co w dłuższej perspektywie może stanowić zagrożenie dla tego rejonu. W większości gmin KOF w badanym okresie liczba mieszkańców minimalnie wzrastała. Wyjątkiem była gmina Chmielnik, gdzie w 2012 r. liczba mieszkańców nieznacznie spadła oraz miasto Kielce, które zanotowało największy ubytek mieszkańców: 3897 osób w badanym okresie. Prawdopodobnie, większość mieszkańców przeprowadziła się na tereny podmiejskie, do innych gmin KOF. Trend ten jest dość naturalny dla obszarów, na których występują procesy aglomeracyjne, powinien jednak prowadzić do rozpoczęcia realizacji polityki zatrzymywania mieszkańców w obszarze rdzeniowym, tak aby nie doprowadzić do wyludnienia i zapaści społeczno-gospodarczej centrum miasta.

4. Metoda i cel badania

Przyjęta metoda badań zakładała wyznaczenie odpowiednich cech, które będą w sposób merytoryczny i możliwie najlepiej odzwierciedlać rozwój gmin tworzących KOF. Dokonując doboru cech, kierowano się tym, by charakteryzowały się one [Gorzelałak 1979,]: 1) istotnością z punktu widzenia analizowanych zjawisk, 2) jednoznacznością i precyzyjnością zdefiniowania, 3) wyczerpywalnością zakresu zjawiska, 4) logicznością wzajemnych powiązań, 5) zachowaniem porównywalności reprezentacji zjawisk cząstkowych, 6) mierzalnością – w sensie możliwości liczbowego wyrażania poziomu cech, 7) dostępnością i kompletnością informacji statystycznych dla wszystkich obiektów [Śmiłowska 1997, s. 85].

W przeprowadzonej analizie preferowano zmienne o wartościach względnych, gdyż uwzględnianie wielu mierników w wartościach bezwzględnych mogłoby prowadzić do zafałszowania wyników [Młodak 2006, s. 261]. W analizie wykorzystano wyselekcjonowane cechy charakteryzujące rozwój gmin tworzących KOF. Wydzielono cztery aspekty – grupy charakteryzujące odmienne obszary składające się w sumie na charakterystykę rozwoju gmin tworzących KOF. Wspólnie razem określają one rozwój, a zaliczono do nich: aspekt finansowy, aspekt demograficzny, aspekt ekonomiczny, aspekt ekologiczny.

Ze względu na przedmiot analizy podstawowym kryterium wyboru cech do dalszych badań było spełnienie wymogu istotności, czyli uwzględnienie zmiennych reprezentujących merytorycznie istotnie badane zjawisko [Pawlik 2014, s. 94]. Z punktu widzenia struktury badań kierowano się zasadą merytorycznej istotności, dla poszczególnych wyróżnionych komponentów oraz całościowego problemu, czyli rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Kielc. Wyboru zmiennych dokonano, wykorzystując dostępne pozycje literatury i różnorodne podejścia badawcze. Wybrano 54 cechy statystyczne, które zgrupowano w czterech komponentach. Wyróżniono destymulanty, do których zaliczono: dług na 1 mieszkańca, wydatki na obsługę długu, dotacje, wskaźnik obciążenia demograficznego, saldo migracji wewnętrznych, liczbę bezrobotnych, ludność przypadająca na 1 placówkę biblioteczną, podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON na 10 tys. ludności, emisję zanieczyszczeń pyłowych i gazowych oraz odpady

wytworzone w ciągu roku. Dla analizowanych cech w celu zapewnienia istotności i rozłączności przeprowadzono odpowiednie działania weryfikacyjne polegające na określeniu zmienności (obliczono współczynnik zmienności [Dziekański 2015, s. 262] oraz korelacji pomiędzy wszystkimi zmiennymi¹). W pierwszym etapie dyskryminacji cech, wzięto pod uwagę, czy przyjęte wskaźniki różnicują zbiór jednostek przestrzennych. Wszystkie zmienne charakteryzowały się przeciętnymi lub wysokimi współczynnikami zmienności, co pozwoliło na przejście do kolejnego etapu. W drugim etapie sprawdzono zakres informacji, jakich dostarczała każda z przyjętych zmiennych. Ilość cech statystycznych ograniczona była w dużej mierze ich dostępnością. Jako materiał źródłowy wykorzystano dane z Bazy Danych Lokalnych GUS z lat 2005, 2010 i 2014. Niestety ograniczone rozmiary artykułu nie pozwalają na pełne zaprezentowanie cech i toku badań.

5. Wybrane elementy kształtujące rozwój Obszaru Funkcjonalnego Kielc

Rozwój jednostki kształtują różnorodne czynniki, które mogą dotyczyć kwestii: finansowych, ekonomicznych, infrastruktury technicznej gminy, infrastruktury społecznej, porządku i bezpieczeństwa publicznego, ładu przestrzennego i ekologicznego. Na rozwój wpływ mają przede wszystkim: poziom wzrostu gospodarczego, poziom bezrobocia, stopa inflacji i ogólna sytuacja społeczno-gospodarcza. Zasoby finansowe stanowią niezbędną podstawę działalności finansowej gmin. Polityka finansowa jednostki samorządu terytorialnego polega na pozyskiwaniu odpowiednich środków finansowych, które umożliwiają realizację nałożonych na nią zadań [Ossowska, Ziemińska 2010]. Skuteczne zarządzanie finansami gminy warunkuje jej rozwój i konkurencyjność oraz zabezpiecza realizację potrzeb jej mieszkańców. Podstawowymi źródłami finansowania zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego są dochody własne, dotacje celowe i subwencje. Dochody własne samorządu są uzależnione od sytuacji gospodarczej w skali lokalnej. Wielkość dochodów własnych samorządu świadczy o zamożności gminy, a także o samodzielności finansowej i niezależności od transferów z budżetu państwa.

W celu zidentyfikowania różnic w poziomie rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Kielc w badanym roku i określeniu, czy różnice te zmieniły się, wykorzystano m.in. analizę odchyłań standardowych i rozstępu oraz wartość minimalną i maksymalną. Obszar Funkcjonalny Kielc wyróżnia się w rozwoju na tle pozostałych gmin województwa świętokrzyskiego (tab. 1). Średni wskaźnik dla KOF wynosił w 2005 r. 0,29, a w latach 2010 i 2014 0,31. Średni wskaźnik dla wszystkich gmin (102) województwa świętokrzyskiego w 2005 r. wynosił 0,23, a w latach 2010 i 2014 0,24. Widoczna różnica potwierdza to, że wchodzące w skład KOF gminy są zbliżone pod względem rozwoju. Oczywiście jest najwyższa pozycja miasta Kielce – 0,51 w 2005 r.,

¹ W badaniach za maksymalny, graniczny próg korelacji przyjęto wartość $R = 0,5$.

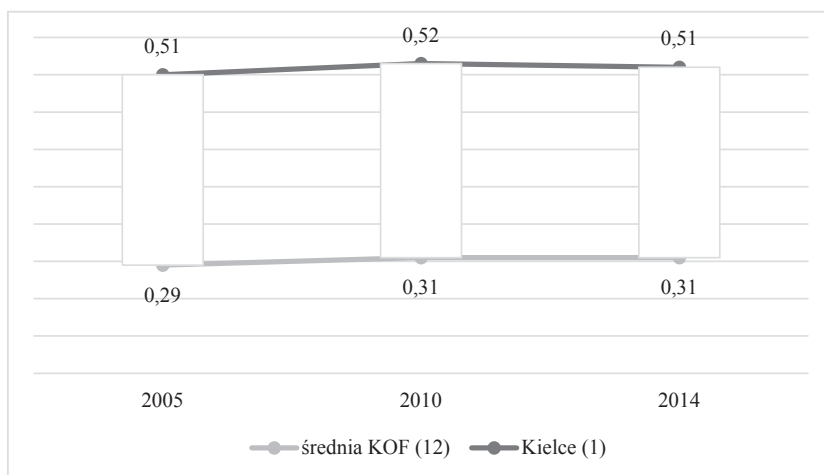
0,52 w 2010 r. i 0,51 w 2014 r. Kielce dla całego Obszaru Funkcjonalnego są rdzeniem i podstawą jego funkcjonowania. Do wiodących gmin można zaliczyć gminy: Sitkówka Nowiny (2005 – 0,38; 2010 – 0,34 i 2014 – 0,34), Morawica (odpowiednio 0,33; 0,35; 0,38) i Miedziana Góra (odpowiednio 0,27; 0,31; 0,33). Do najsłabszych gmin w KOF należą następujące gminy: Piekoszów (2005 – 0,23; 2010 – 0,25 i 2014 – 0,22), Górno (odpowiednio 0,22; 0,25; 0,25) i Chmielnik (odpowiednio 0,23; 0,22; 0,22). Wyniki analizy potwierdzają występowanie niewielkich różnic w ocenie rozwoju KOF. Jak przedstawia tab. 1, w latach 2005, 2010 i 2014 różnica pomiędzy gminą o najwyższym wskaźniku a gminą o najniższym wskaźniku nie zmieniała się i wyniosła 0,36. W 2005 r. w stosunku do 2014 r. zróżnicowanie nie uległo większej zmianie – odchylenie standardowe wynosiło 0,09. Na stałość zmian wskazuje także wskaźnik zmienności: 0,33 w 2005 r., 0,30 w 2010 r. i 0,30 w 2014 r.

Tabela 1. Wskaźnik syntetyczny rozwoju gmin w województwie świętokrzyskim oraz gmin tworzących Kielecki Obszar Funkcjonalny w latach 2005–2014

	2005	2010	2014
Chęciny (3)	0,22	0,26	0,26
Chmielnik (3)	0,23	0,22	0,23
Daleszyce (2)	0,26	0,3	0,3
Górno (2)	0,22	0,25	0,25
Masłów (2)	0,30	0,32	0,33
Miedziana Góra (2)	0,27	0,31	0,33
Morawica (2)	0,33	0,35	0,38
Piekoszów (2)	0,23	0,25	0,22
Sitkówka-Nowiny (2)	0,38	0,34	0,34
Strawczyn (2)	0,25	0,32	0,28
Zagnańsk (2)	0,25	0,27	0,28
Kielce (1)	0,51	0,52	0,51
Gminy (1)	0,37	0,37	0,36
Gminy (2)	0,21	0,23	0,23
Gminy (3)	0,24	0,25	0,25
Gminy (102)	0,23	0,24	0,24
Gminy 90 (bez KOF)	0,22	0,23	0,23
Średnia KOF (12)	0,29	0,31	0,31
Min gminy (102)	0,15	0,16	0,15
Max gmin (102)	0,51	0,52	0,51

1 – gminy miejskie, 2 – gminy wiejskie, 3 – gminy miejsko-wiejskie, KOF – Kielecki Obszar Funkcjonalny; 102 – wszystkie gminy woj. świętokrzyskiego, 90 – gminy w województwie bez KOF.

Źródło: obliczenia własne.

Rys. 1. Wskaźnik rozwoju dla Kielc i KOF

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki przeprowadzonych badań potwierdzają, że wskaźnik rozwoju dla Kielc jest wyższy od wskaźnika rozwoju dla obszaru funkcjonalnego. W 2005 r. wynosił 0,51, w 2010 r. 0,52, a w 2014 r. 0,51. W tym samym czasie wskaźnik rozwoju dla obszaru funkcjonalnego wynosił odpowiednio: 0,29; 0,31 i 0,31. Ta widoczna różnica upoważnia do stwierdzenia, że miasto Kielce dla obszaru funkcjonalnego jest katalizatorem rozwoju (rys. 1).

6. Zakończenie

Współcześnie możemy spotkać się z wieloma pojęciami odnoszącymi się do nowoczesnych struktur i systemów miejskich opartych na powiązaniach sieciowych. Są to: miasto kreatywne (*creative city*), inteligentne miasto (*smart city, intelligent city*) czy też miasto wiedzy (*knowledge city*), a także miasto talentów (*talented city*). Każdy z terminów akcentuje inny rodzaj zasobów decydujących o konkurencyjności miasta, jednak wszystkie odnoszą się do nowoczesnych i innowacyjnych sposobów konkurowania o mieszkańców, inwestorów, przedsiębiorców, studentów turystów. Jak już wspomniano we wstępie, kreatywne miasto przy spełnieniu dodatkowych warunków może stać się katalizatorem rozwoju regionu.

Zastosowana metoda pozwala na porównanie rozwoju jednej jednostki względem drugiej. Wartość miary uzależniona jest od ilości i rodzaju przyjętych zmiennych do badania. Może ona posłużyć władzom samorządowym regionu do oceny skuteczności zastosowanych w przeszłości instrumentów rozwoju. Pozwala także dokonać hierarchizacji obiektów i ocenę dysproporcji między poszczególnymi jednostkami oraz wytyczyć realizację właściwych programów rozwojowych.

Według przedstawionej w artykule klasyfikacji miast kreatywnych miasto Kielce na obecnym etapie rozwoju można zaliczyć do średniej wielkości miast satelitarnych, które oferuje: dostęp do runku pracy, szkolnictwa wyższego, innowacyjnych przedsiębiorstw, parku technologicznego, wyspecjalizowanych usług, a w przyszłości portu lotniczego. Na pewno do kreatywności Kielce jeszcze odległa droga. Kreatywności na razie trzeba się uczyć od innych miast w kraju i w Unii Europejskiej. Należy jednak zwrócić uwagę, że Kielce są miastem wyróżniającym się na tle Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego i województwa świętokrzyskiego, które staje się katalizatorem rozwoju dla całego regionu.

Literatura

- Dziekański P., 2015, *Wykorzystanie wskaźnika syntetycznego do oceny poziomu rozwoju samorządu na przykładzie gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego*, [w:] Owsiak S. (red.), *Determinanty rozwoju Polski. Finanse publiczne*, PTE, Warszawa.
- Florida R., 2002, *The Rise of the Creative Class, and How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*, Basic Books, New York.
- Florida R., 2005, *Cities and the Creative Class*, Routledge, New York.
- Gorzela G., 1979, *Dobór zmiennych w statystycznej analizie porównawczej*, *Wiadomości Statystyczne*, z. 3, PTS, GUS, Warszawa, s. 17–27.
- Karwińska A., 2009, *Spoleczno-kulturowe uwarunkowania cech miasta kreatywnego. Możliwości budowania lokalnego „kapitału kreatywności”*, [w:] Klasik A. (red.), *Kreatywne miasto – kreatywna aglomeracja*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice, s. 10–28.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, 2012, *Monitor Polski*, poz. 252.
- Landry C., 2000, *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*, Earthscan, London.
- Landry C., Bianchini F., 1995, *The Creative City*, Demos, London.
- Lorenzen M., Andersen K.V., 2012, *Different creative cities: Exploring Danish data to adapt the creative class argument to small welfare economies*, *Creative Industries Journal*, vol. 4, no. 1, s. 123–136.
- Młodak A., 2006, *Analiza taksonomiczna w statystyce regionalnej*, Difin, Warszawa.
- Ossowska L., Ziemińska A., 2010, *Kondycja finansowa gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa pomorskiego*, *Journal of Agribusiness and Rural Development*, nr 4(18), s. 73–85.
- Pawlik A., 2014, *Dystans innowacyjny województw w roku 2016*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce.
- Pratt A.C., 2008, *Creative cities: The cultural industries and the creative class*, *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, vol. 90, no. 2, s. 107–117.
- Śmiłowska T., 1997, *Statystyczna analiza poziomu życia ludności Polski w ujęciu przestrzennym*, *Studia i Prace Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych, GUS i PAN*, z. 247, Warszawa.
- UNCTAD, 2010, *Creative Economy Report 2010. Creative Economy: A Feasible Development Option*, United Nations Conference on Trade and Development, Geneva.